

ИЗВОРНИ НАУЧНИ РАДОВИ

УДК/UDC 343.522 : 343.21(497.11)(094.5)
DOI: 10.7251/GPFIS1304001D

ИЗВОРНИ НАУЧНИ РАД / ORIGINAL SCIENTIFIC ARTICLE

Примљен: март 2013.
Received: March 2013.

Наташа Делић

Правни факултет Универзитета у Београду

КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ ПРАВНОГ САОБРАЋАЈА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ СРБИЈЕ

У овом раду аутор разматра групу кривичних дела против правног саобраћаја у коју спадају следећа кривична дела: фалсификовање исправе (члан 355), посебни случајеви фалсификовања исправе (члан 356), фалсификовање службене исправе (члан 357) и навођење на оверавање неистинитог садржаја (члан 358). Правна природа и значај ових кривичних дела определили су садржину и структуру рада у коме су приказана и анализира основна и допунска обележја њихових бића. Поводом одређених питања која се у датом контексту разматрају, аутор наводи релевантна теоријска становишта и указује на ставове судске праксе, а такође износи и одговарајуће закључке.

Кључне речи: Кривични законик Србије; Кривична дела против правног саобраћаја; Исправа; Јавна исправа; Службена исправа.

1. УВОД

Групни заштитни објект кривичних дела систематизованих у Глави тридесет другој Кривичног законика Републике Србије јесте правни саобраћај. Правни саобраћај се одвија употребом исправа на основу којих се успостављају, укидају или мењају одређени правни односи на тај начин што се исправе користе као докази за постојање правно релевантних чињеница. Постоји како друштвени, тако и индивидуални интерес да се у правном саобраћају користе веродостојне исправе јер од тога зависи сигурност и поузданост правног са-

браћаја. Будући да исправе, односно правни саобраћај има велики значај за функционисање различитих сфера друштвеног живота, кривичноправна интервенција је неопходна у различитим случајевима фалсификовања исправа.

2. ФАЛСИФИКОВАЊЕ ИСПРАВЕ (КЗ, чл. 355)

Кривично дело фалсификовање исправе из члана 355 КЗ-а представља опште дело фалсификовања исправа и има два облика: основни и тежи.

Радња извршења основног облика кривичног дела (став 1) алтернативно је предвиђена и може се састојати у једној од следећих делатности: прављењу лажне исправе; преиначењу исправе; употреби лажне или преиначене исправе и набављању лажне или преиначене исправе ради употребе. Кривично дело се у сваком случају састоји у одређеном чињењу.¹

Прављење лажне исправе подразумева стварање исправе која не потиче од лица које је наведено као њен издавалац, већ је исправу сачинило друго лице, односно извршилац кривичног дела. Како се наводи, и питању је кривично дело злоупотребе идентитета (*BGHSt* 33, 159/160).² То значи, да се не подударају лице означено као издавалац исправе и лице које је исправу сачинило (ОС у Суботици, Кж. 327/07).³ На пример, „када окривљени после смрти даваоца овлашћења потпише уговор у његово име“ (ОС у Београду, Кж. 1726/98).⁴ За постојање кривичног дела није битна садржина исправе, она може бити истинита или лажна. Отуда, нема кривичног дела у случају „када је исправа са неистинитом садржином направљена и издата од стране лица које је у њој означено као њен издавалац“ (ОС у Суботици, Кж. 225/00).⁵

Да би прављење лажне исправе представљало радњу извршења кривичног дела, потребно је да буде учињено у намери да се исправа употреби као права, било од стране лица које је исправу сачинило, било од стране неког другог лица.⁶ Односно, како се истиче „исправа

¹ М. Dolenc, *Tumač Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije*, Zagreb 1930, 289.

² G. Küpper, *Strafrecht, Besonderer, Teil 1*, Berlin 2007, 105. Тако, и Н. Welzel, *Das Deutsche Strafrecht*, Berlin 1969, 408.

³ *Избор судске праксе* 1/2008, 42.

⁴ И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Трећа књига*, Београд 2000, 180.

⁵ З. Стојановић, *Коментар Кривичног законика*, Београд 2012, 931.

⁶ Дато схватање прихваћено је како у теорији, тако и у највећем броју страних законодавстава и поред тога што постојање довршеног кривичног дела зависи од на-

не мора непосредно бити употребљена према оном који на основу ње треба нешто да учини, већ може бити употребљена и преко посредника“ (ОС у Београду, Кж. 2902/03).⁷ На пример, „када окривљена да адвокату фаслификовано пуномоћје, који то пуномоћје заједно са приватном тужбом коју је написао, преда суду на захтев окривљене“ (ОС у Београду, Кж. 1120/04).⁸

Преиначење исправе претпоставља постојање одређене исправе и састоји се у измени њене садржине, нпр. брисањем, додавањем речи или дела текста или цифара, променом интерпункције и др. Потребно је да се извршеним изменама битно мења садржина исправе, тј. да се измене односе на чињенице које су од битног значаја. Као и прављење лажне исправе, и преиначење исправе претпоставља намеру њене употребе.

Прављење лажне исправе и преиначење исправе по својој природи представљају тзв. материјални фалсификат који подразумева стварање, односно мењање исправе у физичком, тј. материјалном смислу.

Употреба лажне или преиначене исправе као праве значи њено стављање у правни саобраћај. Другим речима, то је коришћење исправе у сврху за који је намењена, а то је доказивање одређене чињенице која има значај за правне односе. Само она употреба којом се остварује неко право или правни интерес, на бази чињеница које се том исправом доказују, представља употребу у смислу овог кривичног дела.⁹ На пример, „када окривљени преда суду тестамент у коме се уместо оставиоца потписало друго лице“ (ОС у Београду, Кж. 516/94).¹⁰ Сматра се да је лажна или преиначена исправа стављена у правни саобраћај када је њена садржина сазната од лица коме је упућена (*BGHSt* 36, 64/65).¹¹

Набављање лажне или преиначене исправе подразумева њено стицање, тј. предузимање било које делатности којом се успоставља фактичка власт над лажном или преиначеном исправом. Примера ради, „када окривљени набави признанице на којима су били уписани подаци о наводно извршеној уплати таксе за излазак из земље за физичка лица и возило, на које је био стављен лажни печат и потпис овла-

мере као субјективног обележја, које се, с обзиром на природу, у пракси тешко доказује. Ј. Таховић, *Коментар Кривичног законика*, Београд 1957, 587.

⁷ И. Симић, (2000), 160.

⁸ И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Шеста књига*, Београд 2005, 177.

⁹ Д. Атанацковић, *Кривично право, Посебни део*, Београд 1981, 557.

¹⁰ И. Симић, (1998), 164.

¹¹ G. Kürper, 115.

шћеног службеног лица банке“ (ОС у Београду, Кж. 2454/99).¹² За постојање кривичног дела није значајно на који је начин исправа набављена. Неопходно је да је лажна или преиначена исправа набављена ради њене употребе од стране било ког лица. Међутим, у судској пракси је присутан и погрешан став према коме набављање лажних исправа представља покушај кривичног дела (ОС у Чачку, Кж. 198/08).¹³

Кривично дело је довршено предузимањем радње извршења, што значи: а) прављењем лажне исправе или преиначењем праве исправе у намери да се употреби као права, при чему је „за постојање кривичног дела небитно с којим циљем је окривљени намеравао да употреби фалсификовану исправу и да ли је лажну, односно преиначену исправу уопште и употребио“ (ВСС, Кж. I 1267/87);¹⁴ б) употребом праве или преиначене исправе, при чему „за постојање кривичног дела нема значаја што употреба лажне исправе није произвела дејство“ (ОС у Београду, Кж. 1017/06),¹⁵ и в) набављањем лажне или преиначене исправе (АС у Крагујевцу, Кж. 559/11).¹⁶

Иако има и супротних схватања (ОС у Београду, Кж. 133/04),¹⁷ треба сматрати да фалсификовање исправе није трајно кривично дело (ВСС, Кзз. 62/06).¹⁸ Наиме, трајно кривично дело постоји када извршилац противправно стање које је створио након тога одржава својом вољом и на тај начин кривично дело „обнавља“ све до тренутка док не одлучи да дато противправно стање прекине или док га на то не принуде спољне околности. Такође, трајна кривична дела су формална/делатносна кривична дела која су, с једне стране, формално довршена остварењем обележја бића кривичног дела, односно предузимањем радње извршења којом настаје противправно стање при чему се трајање радње извршења и насталог противправног стања подударaju, а с друге стране, ова кривична дела су материјално довршена онда када је дато неправно остварено у пуној мери, тј. тек са престанком противправног стања.¹⁹ Како се истиче, последица кривичног

¹² И. Симић, (2000), 180.

¹³ *Избор судске праксе* 2/2009, 45.

¹⁴ И. Симић, *Кривични закон Србије, Практична примена*, Београд 1991, 344.

¹⁵ И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Седма књига*, Београд 2006, 182.

¹⁶ *Избор судске праксе* 2/2012, 43.

¹⁷ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 180.

¹⁸ *Избор судске праксе* 7/2007, 40.

¹⁹ Вид. Р. Novoselec, *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb 2004, 134 и 282.

дела је апстрактна опасност за функционисање правног саобраћаја (ОС у Београду, Кж. 1017/06).²⁰

Објект радње јесте исправа. Прецизније речено, лажна или преиначена исправа. Према члану 112, став 26 КЗ-а, исправом се сматра сваки предмет подобан или одређен да служи као доказ чињенице која има значај за правне односе. Исправом се сматра и рачунарски податак. Рачунарски податак је свако представљање чињеница, информација или концепта у облику који је подесан за њихову обраду у рачунарском систему, укључујући и одговарајући програм на основу кога рачунарски систем обавља своју функцију (чл. 112, ст. 17 КЗ-а). Појам исправе се у смислу овог кривичног дела веома широко схвата. Према ставовима судске праксе, под исправом се подразумевају: „број шасије моторног возила“ (ВСС, Кж. 622/88²¹ и Кзз. 31/03²²), „одлука о разрешењу постојећег и избору новог директора“ (АС у Београду, Кж.2 1793/10),²³ „кредитно писмо“ (ОС у Београду, Кж. 3199/79),²⁴ „водомер“ (ОС у Београду, Кж. 1927/01),²⁵ „изјава о кућној заједници коју су потписала два грађанина и оверила код надлежног органа за оверу потписа“ (ВСС, Кзс. 79/80),²⁶ „међународни товарни лист“ (ОС у Београду, Кж. 1921/05),²⁷ „изјава о одрицању од тужбеног захтева“ (ОС у Београду, Кж. 1717/04),²⁸ „пуномоћје којим се адвокат овлашћује да поднесе тужбу надлежном суду“ (ОС у Београду, Кж. 1120/04),²⁹ „уплатница“ (ВСС, Кж. 33/89),³⁰ „отпремница ЈП ‘Србијашуме‘“ (ВСС, Кж. I 1267/87),³¹ као и „сагласност станара да се изврши адаптација и припајање стамбеног простора“ (ОС у Београду, Кж. 2117/06).³²

²⁰ И. Симић, А. Трешњев, (2006), 182.

²¹ *Билтен Окружног суда у Београду* 31-32/1989, 56.

²² И. Симић, А. Трешњев, (2005), 176.

²³ *Избор судске праксе* 7-8/2011, 42.

²⁴ *Билтен Окружног суда у Београду* 9-10/1980, 60.

²⁵ И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Четврта књига*, Београд 2002, 181.

²⁶ *Билтен судске праксе Врховног суда Србије* 1-2/1981, 13.

²⁷ И. Симић, А. Трешњев, (2006), 271.

²⁸ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 176.

²⁹ *Ibid.*, 177.

³⁰ *Судска пракса* 4/1993, 37.

³¹ *Билтен судске праксе Врховног суда Србије* 1-2/1988, 14.

³² И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Осма књига*, Београд 2008, 212.

Примера ради, не може се сматрати исправом: „лажна изјава оверена код суда“ (ОС у Београду, Кж. 1161/01),³³ „приступница Синдикату поштанских радника“ (АС у Београду, Кж.1 6444/10),³⁴ „неовверена фотокопија“ (ОС у Београду, Кж. 543/05,³⁵ Кж. 459/06³⁶, ОС у Ваљеу, Кж.1 274/06³⁷ и ВСС, Кз. 74/08³⁸) и „молба за доделу стана“ (ОС у Београду, Кж. 185/86).³⁹

У вези са учиниоцем кривичног дела, треба рећи да ће лице које је подстрекавало на извршење кривичног дела, односно помогло у његовом извршењу одговорати у својству саучесника у складу са општим правилима (чл. 34 и 35 КЗ-а). На пример, окривљени који обећа новчану накнаду за израду лажне исправе учинио је кривично дело у својству подстрекача, а окривљени који је посредовао између наручиоца лажне исправе и лица које је лажну исправу направило, учинио је кривично дело у својству помагача (ОС у Београду, Кж. 1742/02).⁴⁰ У својству помагача кривично дело је учинио и окривљени који од непознатог лица набави фалсификовану исправу и преда је другоокривљеном који је ту исправу употребио (ОС у Београду, Кж. 2777/05).⁴¹

Уколико употребу лажне или преиначене исправе врши лице које је лажну исправу направило, односно преиначило праву исправу, постојаће само употреба лажне или преиначене исправе (*BGHSt 5*, 291).⁴² На пример, „окривљени је употребио лажну исправу коју је претходно направио на тај начин што је поднео тужбу за сметање поседа и на месту предвиђеном за потписе тужиоца потписао два лица која нису били сагласна за подношење тужбе“ (ОС у Београду, Кж. 538/06)⁴³ и „када окривљени који је направио лажну исправу у својству странке у парничном поступку пред судом ту исправу употреби као праву ради остварења својинског удела у спорној непокретности“ (ВСС, Кж. I 387/78).⁴⁴

³³ И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Четврта књига*, Београд 2002, 182.

³⁴ *Избор судске праксе 5/2012*, 45.

³⁵ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 181.

³⁶ И. Симић, А. Трешњев, (2008), 214.

³⁷ *Избор судске праксе 6/2007*, 42.

³⁸ *Избор судске праксе 9/2011*, 43.

³⁹ *Правни живот 4-7/1986*, 77–78.

⁴⁰ И. Симић, А. Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Пета књига*, Београд 2004, 158.

⁴¹ И. Симић, А. Трешњев, (2006), 180.

⁴² G. Kürper, 116.

⁴³ И. Симић, А. Трешњев, (2006), 178.

⁴⁴ *Правни живот 11/1981*, 118.

Уколико је лице које је лажну или преиначену исправу употребило то учинило више пута у различитим ситуацијама, постојаће стицај онолико кривичних дела колико има предузетих радњи извршења. Када су испуњени законом прописани услови, могућа је конструкција продуженог кривичног дела и то у случају виšekратне употребе једне лажне или преиначене исправе у истом циљу или употреба две или више лажних или преиначених исправа. На пример, „када је окривљени преиначио праве исправе, и то пет водомера тако што је на свим водомерима променио бројеве и вратио бројчаник на нулто стање, а затим исправе употребио као праве, односно у року две недеље све водомере продао на бувљој пијаци“ (ОС у Београду, Кж. 1927/01).⁴⁵

Застарелост кривичног гоњења рачуна се од дана предузимања радње извршења, нпр. од дана употребе лажне исправе у смислу њене предаје одређеном органу (ОС у Чачку, Кж.130/09⁴⁶ и ВСС, Кзз. 22/04⁴⁷). Уколико је у конкретном случају лажна исправа најпре набављена, а после извесног времена употребљена, према ставу судске праксе, застарелост кривичног гоњења се рачуна од дана предузимања прве радње извршења, односно набављања лажне исправе (ВСС, Кзз. 62/06).⁴⁸ Сходно реченом, неосновани су судски ставови према којима „у случају када је окривљени приликом запошљавања у Народној банци, кадровској служби банке предао лажну факултетску диплому, а потом после извесног времена на основу лажне дипломе постављен на место директора, треба сматрати да је кривично дело учињено када је окривљени лажну диплому употребио као праву, односно када је распоређен на место директора“ (ОС у Београду, Кж. 2902/03),⁴⁹ односно „да рок застарелости кривичног гоњења не тече од момента када је окривљени предао кадровској служби лажну диплому, већ од момента откривања кривичног дела и подношења кривичне пријаве“ (ОС у Београду, Кж. 133/04).⁵⁰

Релевантан облик кривице је умишљај који према ставу судске праксе „у разлозима осуђујуће пресуде мора бити јасно опредељен“ (АС у Нишу, 5Кж.1 2113/11).⁵¹ Приликом прављења лажне и преиначења праве исправе неопходни су директни умишљај и намера да се лажна, односно преиначена права исправа употреби као права. У

⁴⁵ И. Симић, (2002), 181.

⁴⁶ *Избор судске праксе* 10/2009, 41.

⁴⁷ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 179.

⁴⁸ *Избор судске праксе* 5/2007, 40.

⁴⁹ И. Симић, А. Трешњев, (2004), 160.

⁵⁰ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 180.

⁵¹ *Избор судске праксе* 3/2012, 45.

том смислу, наводи се следеће: „лажну потврду у којој је написано да је другоокривљени продао месо провоокривљеном у целости је по диктату првоокривљеног написала његова супруга и на тај начин је првоокривљени исказао намеру да се састави лажна исправа која треба да буде употребљена као права“ (ОС у Чачку, Кж. 252/00).⁵²

Тежи облик кривичног дела (став 2) постоји ако је дело из става 1 овог члана учињено у погледу јавне исправе, тестамена, менице, чека, јавне или службене књиге или друге књиге која се мора водити на основу закона. Квалификаторну околност представља својство објекта радње. У судској пракси истиче се да постојање овог допунског обележја бића у сваком случају мора бити недвосмислено утврђено (ВСС, Кзп. 346/06⁵³ и ОС у Суботици, Кж. 327/07⁵⁴).

Јавна исправа је она исправа коју је у прописаном облику издао државни орган у границама његове надлежности као и исправа коју је у таквом облику издала друга организација или заједница у вршењу јавног овлашћења које јој је поверено законом или одлуком државног органа, заснованом на закону (ОС у Ужицу, Кж. 402/95⁵⁵ и ОС у Београду, Кж. 2794/06⁵⁶).

Према ставовима судске праксе, под јавном исправом подразумевају се: „лична карта“ (ОС у Београду, Кж. 42/96⁵⁷, Кж. 1205/00⁵⁸, и Кж. 1346/01⁵⁹), „пасош“ (ВСС, Кж. I 1312/83⁶⁰, ОС у Београду, Кж. 368/01⁶¹ и ОС у Пећи, Кж. 379/96⁶²), „диплома о завршеној школи“ (ОС у Београду, Кж. 1317/05),⁶³ „индекс“ (ОС у Београду, Кж. 2609/03),⁶⁴ „болничка отпусна листа“ (ОС у Београду, Кж. 940/01⁶⁵ 1050/03⁶⁶, и Кж. 655/05⁶⁷), „потврда о смрти коју саставља лекар дома

⁵² *Правни информатор* 5/2002, 20.

⁵³ *Избор судске праксе* 4/2008, 38.

⁵⁴ *Избор судске праксе* 1/2008, 42.

⁵⁵ *Билтен судске праксе Врховног суда Србије* 4/1995, 10.

⁵⁶ И. Симић, А. Трешњев, (2008), 214.

⁵⁷ И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Друга књига*, Београд 1998, 125.

⁵⁸ *Судска пракса* 5/2001, 20.

⁵⁹ И. Симић, (2002), 47.

⁶⁰ *Билтен Округног суда у Београду* 21-22/1984, 45.

⁶¹ *Билтен Округног суда у Београду* 54/2001, 68.

⁶² *Избор судске праксе* 7-8/1996, 32.

⁶³ И. Симић, А. Трешњев, (2008), 185.

⁶⁴ И. Симић, А. Трешњев, (2004), 160.

⁶⁵ И. Симић, (2002), 180.

⁶⁶ И. Симић, А. Трешњев, (2004), 164.

⁶⁷ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 178.

здравља“ (ОС у Београду, Кж. 1790/99),⁶⁸ „такси дозвола“ (ОС у Београду, Кж. 3115/03),⁶⁹ „такси ознака“ (ОС у Београду, Кж. 1724/00),⁷⁰ „санитарна књижица“ (ОС у Београду, Кж. 1992/04),⁷¹ „једнодневна ловачка дозвола“ (ОС у Београду, Кж. 160/05),⁷² „возачка дозвола“ (ОС у Београду, Кж. 1346/01),⁷³ односно „одјављена и неважећа возачка дозвола“ (ОС у Ваљево, Кж. 175/99)⁷⁴, „саобраћајана дозвола“ (ВСС, Кзп. 346/06,⁷⁵ ОС у Суботици, Кж. 327/07⁷⁶ и АС у Новом Саду, Кж. 1 3762/11),⁷⁷ „регистарске таблице“ (ВСС, Кж. 622/88,⁷⁸ Кж. 31/03⁷⁹ и ОС у Београду, Кж. 2301/02⁸⁰), „потврда Привредне коморе“ (ОС у Београду, Кж. 576/92),⁸¹ „потврда коју издаје ветеринарски инспектор о здравственом стању пошиљке производа животињског порекла“ (ОС у Београду, Кж. 832/95)⁸² и „исправа коју је издао ЛЦК у складу са Законом о употреби и заштити знака и назива Црвеног крста“ (ОС у Београду, Кж. 1826/96).⁸³

Иако је у судској пракси присутан и супротан став (ОС у Београду, Кж. 3434/07),⁸⁴ исправно је становиште да се под јавном исправом подразумева и исправа коју је издао државни орган стране државе када се таква исправа може употребити у правном саобраћају наше земље (ВСС, Кзз. 60/97,⁸⁵ ОС у Београду, Кж. 3337/03⁸⁶ и АС у Крагујевцу, Кж. 559/11⁸⁷). Примера ради, то су: „страна лична карта и возачка дозвола“ (ОС у Београду, Кж. 3201/03),⁸⁸ „пасош Републике

⁶⁸ И. Симић, (2000), 180.

⁶⁹ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 180.

⁷⁰ И. Симић, (2002), 184.

⁷¹ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 181.

⁷² *Ibid.*, 182.

⁷³ И. Симић, (2002), 139.

⁷⁴ *Правни информатор* 6/2002, 46.

⁷⁵ *Избор судске праксе* 4/2008, 36.

⁷⁶ *Избор судске праксе* 1/2008, 42.

⁷⁷ *Билтен судске праксе Апелационог суда у Новом Саду* 4/2012, 140.

⁷⁸ *Билтен Окружног суда у Београду* 31-32/1989, 57.

⁷⁹ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 176.

⁸⁰ И. Симић, А. Трешњев, (2004), 161.

⁸¹ И. Симић, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Прва књига*, Београд 1994, 56.

⁸² *Билтен окружног суда у Београду* 44/1996, 66.

⁸³ И. Симић, (1998), 163.

⁸⁴ З. Стојановић, 933.

⁸⁵ И. Симић, (2000), 181.

⁸⁶ И. Симић, А. Трешњев, (2004), 159.

⁸⁷ *Избор судске праксе* 2/2012, 43.

⁸⁸ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 182.

Грчке“ (ОС у Београду, Кж. 2544/06)⁸⁹ и „италијанска боравишна дозвола“ (АС у Крагујевцу, Кж. 559/11).⁹⁰

Не може се сматрати јавном исправом, нпр. „штамбиљ са отиском дозволе за боравак странаца у нашој земљи“ (ОС у Београду, Кж. 1877/01),⁹¹ „легитимација Савезне управе царина коју Царина никад није издавала“ (ВСС, Кзп. 26/04),⁹² „рецепт којим лекар прописује издавање одређеног лека“ (ОС у Нишу, Кж. 2/08),⁹³ „платна картица“ (ВСС, 1289/86)⁹⁴ и „рачун за исплату уговорених радова“ (ВСС, ПК 338/86).⁹⁵

Појмове „тестамент“, „меница“ и „чек“ треба схватити у складу са одговарајућим прописима.

Радња извршења се остварује на исти начин као и код основног облика кривичног дела, што значи: а) прављењем лажне јавне исправе, нпр. „окривљени је направио лажни чек у намери да га употреби као прави тако што је чек стране банке обрадио на рачунару и одштампао изглед чека на паус папиру, а затим сачинио матрицу и у штампарији штампао бланко чекове“ (ВСС, Кж. 612/96)⁹⁶ и „кривично дело постоји када окривљени на бланко чекове, у намери да их употреби као праве, унесе неистините податке потребне за његову формалну ваљаност, као што су: место, датум издавања, наплаћени износ, назив корисника и потпис другог лица као власника и тако прикаже да је потписаном лицу те чекове издала означена банка“ (ОС у Београду, Кж. 859/86),⁹⁷ б) преиначењем јавне исправе, нпр. „заменом у пасошу две странице које служе за издавање виза“ (ВСС, Кж. I 1312/83),⁹⁸ „када окривљени у свом пасошу варикином као хемијским средством избрише податке о забрани уласка у Чешку“ (ОС у Пећи, Кж. 37/96)⁹⁹ и „када окривљени у потврди привредне коморе избрише део текста и уместо тога на својој писаћој машини откуца да се таква роба не производи у земљи“ (ОС у Београду, Кж. 576/92),¹⁰⁰ в) употребом лажне или преиначене јавне исправе, нпр. „када окривљени

⁸⁹ И. Симић, А. Трешњев, (2008), 214.

⁹⁰ *Избор судске праксе* 2/2012, 43.

⁹¹ И. Симић, (2002), 183.

⁹² И. Симић, А. Трешњев, (2005), 177.

⁹³ *Избор судске праксе* 9/2008, 42.

⁹⁴ И. Симић, (1991), 348.

⁹⁵ *Збирка судских одлука Врховног војног суда* III/2002, 50.

⁹⁶ И. Симић, (1998), 163.

⁹⁷ *Билтен Округног суда у Београду* 25-26/1986, 51.

⁹⁸ *Билтен Округног суда у Београду* 21-22/1984, 45.

⁹⁹ *Избор судске праксе* 7-8/1996, 32.

¹⁰⁰ И. Симић, (1994), 55.

преда суду тестамент у коме се уместо оставиоца потписало друго лице“ (ОС у Београду, Кж. 516/94);¹⁰¹ „када окривљени употреби лажну возачку дозволу као да је права на тај начин што је приликом контроле саобраћаја преда на увид радницима саобраћајне полиције“ (ОС у Ваљево, Кж. 175/99)¹⁰² и г) набављањем лажне или преиначене јавне исправе ради употребе, нпр. „када окривљени набави лажну италијанску боравишну дозволу на своје име“ (АС у Крагујевцу, Кж. 559/11).¹⁰³ Кривично дело довршено је окончањем радње извршења.

Као и у претходном случају, и овде је могућа конструкција продуженог кривичног дела. На пример, када се ради употребе набаве преиначене личне карта и возачка дозвола (ОС у Београду, Кж. 532/02);¹⁰⁴ када се ради употребе преиначе лична карта и возачка дозвола (ОС у Београду, Кж. 2126/05);¹⁰⁵ када се истовремено неовлашћено попуни више чековних бланкета (ОС у Београду, Кж. 2375/03)¹⁰⁶ и када неко сачини лажну личну карту и возачку дозволу на име другог лица и две личне карте на своје име (ОС у Београду, Кж. 1346/01).¹⁰⁷

Релевантан облик кривице је директни умишљај који претпоставља и постојање одговарајуће намере. У том смислу су и следећи ставови судске праксе: „неспорно је да постоји директни умишљај окривљеног у случају када је спорну фалсификовану исправу набавио од непознатог лица на аутобуској станици, а не од дипломатских службеника у службеним просторијама“ (ОС у Чачку, Кж. 54/09)¹⁰⁸ и „нема умишљаја окривљеног у случају када је био у уверењу да је у својој фотографској радњи израдио картицу као пробну војну легитимацију падобранске јединице, тј. узорак из разлога што картица није садржавала потпис и печат издаваоца“ (ОС у Београду, Кж. 2618/05).¹⁰⁹

У ставу 3 прописано је кажњавање за покушај кривичног дела из става 1 овог члана.

¹⁰¹ *Билтен Округног суда у Београду* 43/1995, 87.

¹⁰² *Правни информатор* 6/2002, 46.

¹⁰³ *Избор судске праксе* 2/2012, 43.

¹⁰⁴ И. Симић, А. Трешњев, (2004), 161.

¹⁰⁵ И. Симић, А. Трешњев, (2006), 183.

¹⁰⁶ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 181.

¹⁰⁷ И. Симић, (2002), 47.

¹⁰⁸ *Избор судске праксе* 4/2008, 41.

¹⁰⁹ И. Симић, А. Трешњев, (2006), 181.

3. ПОСЕБНИ СЛУЧАЈЕВИ ФАЛСИФИКОВАЊА ИСПРАВЕ (КЗ, чл. 356)

Одредбом члана 356 КЗ-а предвиђено је пет посебних облика кривичног дела фалсификовања исправе. Како се истиче у судској пракси, „што се тиче посебних случајева фалсификовања исправе из члана 356 КЗ-а, ту је реч о посебним облицима кривичног дела фалсификовања исправе и отуда сва ова дела треба квалификовати као фалсификовање исправе из члана 355 КЗ-а са позивом на одговарајућу тачку члана 356 КЗ-а у којој је предвиђен посебан случај фалсификовања исправе“ (ВСС, Кж. 671/08).¹¹⁰

У првом случају кривично дело чини ко хартију, бланкет или други предмет на којем је неко лице ставило свој потпис неовлашћено попуни изјавом која има вредност за правне односе.

Суштина кривичног дела је злоупотреба бланко датог потписа. За постојање кривичног дела није значајно из ког разлога је неко лице претходно ставило свој потпис на хартију, бланкет или други предмет. Битно је да се на бланко потписану хартију уноси одређена изјава. Изјава мора имати вредност за правне односе и мора бити унета неовлашћено. Кривично дело је довршено самим попуњавањем хартије, бланкета или другог предмета, тј. уношењем изјаве која има вредност за правне односе. Не тражи се да је након неовлашћеног попуњавања хартије, бланкета или другог предмета дошло до његове употребе.

У другом случају, кривично дело чини ко другог обмане о садржају исправе и овај стави свој потпис на ту исправу, сматрајући да се потписује под другу исправу или под други садржај.

Суштина кривичног дела јесте злоупотреба поверења неког лица. Кривично дело је довршено када лице које сматрајући да се потписује под другу исправу или под други садржај стави свој потпис на одређену исправу. На пример, „када окривљени наведе оштећеног да потпише исправу означену као писани тестамент представљајући му да је реч о пуномоћју за банку“ (ОС у Београду, Кж. 1328/89)¹¹¹ и „када окривљена наведе оштећену која је стара 91 годину и неписмена да потпише предлог за повлачење тужбе коју је поднела суду за раскид уговора о доживотном издржавању са супругом окривљене као даваоцем издржавања, говорећи јој при томе да потписује сагласност да је окривљена одведе у Суботицу јер ће Београд бити бомбардован,

¹¹⁰ *Избор судске праксе* 3/2009, 37.

¹¹¹ *Билтен Округног суда у Београду* 35-36/1991, 79.

што је оштећена потписала отиском кажипрста“ (ОС у Београду, Кж. 2524/97).¹¹²

У трећем случају кривично дело чини ко исправу изда у име другог лица без његовог овлашћења или у име лица које не постоји.

Овде се кривично дело остварује на два начина.

Први начин је када неко лице изда исправу у име другог лица без његовог овлашћења. На пример, „када окривљени без знања и овлашћења свог директора, који је једини био овлашћен да то учини, потпише уговор о закупу стана“ (ОС у Београду, Кж. 1942/99).¹¹³

Други начин је када неко лице изда исправу у име другог лица које не постоји. На пример, „када окривљени након смрти даваоца овлашћења потпише уговор у његово име, а даном смрти тог лица престала су сва овлашћења на основу пуномоћја“ (ОС у Београду, Кж. 1726/98)¹¹⁴ и „када окривљени потпише овлашћење којим овлашћује ауто-мото клуб да може да региструје путничко возило и потпише полису осигурања за регистрацију возила у име лица које је умрло“ (ОС у Београду, Кж. 845/97).¹¹⁵

У оба случаја за постојање кривичног дела потребно је да извршилац „потпише исправу својим именом, уз назначење да то чини по овлашћењу издаваоца исправе“ (ОС у Нишу, Кж. 2/08)¹¹⁶

Кривично дело је довршено када је исправа издата.

У четвртном случају кривично дело чини ко као издавалац исправе уз свој потпис стави да има положај, чин или звање иако нема такав положај, чин или звање, а ово има битан утицај на доказну снагу исправе.

Реч је о исправу која је права у погледу садржине, потписа и њеног издаваоца, али издавалац исправе нема положај, чин или звање које је у исправу навео. Потребно је да навођење положаја, чина или звања има битан утицај на доказну снагу исправе. Кривично дело је довршено када издавалац исправе уз свој потпис стави да има положај, чин или звање које нема. На пример, „када се окривљени у одлуци о увођењу централног грејања у зграду потпише као председник скупштине станара, иако скупштина станара наведене зграде не постоји“ (ОС у Београду, Кж. 3167/06)¹¹⁷ и „када окривљени у трош-

¹¹² И. Симић, (1998), 165.

¹¹³ И. Симић, (2000), 182.

¹¹⁴ З. Стојановић, О. Перић, *Кривично право, Посебни део*, Београд 2011, 307.

¹¹⁵ И. Симић, (1998), 164.

¹¹⁶ *Избор судске праксе 9/2008*, 42.

¹¹⁷ И. Симић, А. Трешњев, (2008), 215.

ковнику који је предао суду уз свој потпис стави да има звање адвоката и поред тога што је исписан из Адвокатске коморе, а то је имало битан утицај на доказну снагу исправе“ (ОС у Београду, Кж. 1017/06).¹¹⁸

У петом случају кривично дело чини ко исправу начини на тај начин што неовлашћено употреби печат или знак.

Кривично дело се састоји у прављењу исправе неовлашћеном употребом печата или знака. Печат или знак који се употребљавају приликом прављења исправе јесу прави, али је њихова употреба неовлашћена.

Иако као исправан треба узети став да кривично дело постоји „када окривљени на своје возило стави регистарске таблице које припадају другом возилу коме је истекла регистрација и на тај начин неовлашћено употреби прави знак о регистрацији возила“ (ОС у Београду, Кж. 2209/91,¹¹⁹ исто Кж. 2158/90,¹²⁰ ОС у Суботици, Кж. 504/02¹²¹ и ОПС у Шиду, К. 55/09¹²²), има и мишљења да „окривљени на тај начин није сачинио исправу, већ је употребио лажну јавну исправу као праву“ (ОС у Ужицу, Кж. 419/95,¹²³ исто Кж. 618/07,¹²⁴ ОС у Београду, Кж. 293/96,¹²⁵ Кж. 1163/99,¹²⁶ АС у Нишу, Кж. 1 2113/11¹²⁷ и ВСС, Кж. 622/08¹²⁸). Такође, присутан је став да кривично дело постоји „када окривљени монтира такси ознаку на путничко возило које није било регистровано за обављање такси делатности“ (ОС у Београду, Кж. 2195/95,¹²⁹ исто и Кж. 1724/00¹³⁰).

Будући да је реч о посебним облицима кривичног дела фалсификовања исправе из члана 355 КЗ-а, и овде важи све што је за то кривично дело речено у вези са радњом извршења и субјективним обележјима бића.

¹¹⁸ И. Симић, А. Трешњев, (2006), 175.

¹¹⁹ *Билтен Окружног суда у Београду* 37-38/1992, 64.

¹²⁰ И. Симић, (1994), 12.

¹²¹ З. Стојановић, 936.

¹²² Необјављена судска одлука донета 18. маја 2009. године.

¹²³ *Билтен судске праксе Врховног суда Србије* 4/1995, 9.

¹²⁴ *Избор судске праксе* 10/2008, 37.

¹²⁵ И. Симић, (1998), 163.

¹²⁶ И. Симић, (2000), 180.

¹²⁷ *Избор судске праксе* 3/2012, 45.

¹²⁸ З. Стојановић, 936.

¹²⁹ *Судска пракса* 5/1996, 23.

¹³⁰ *Судска пракса* 6/2001, 24.

4. ФАЛСИФИКОВАЊЕ СЛУЖБЕНЕ ИСПРАВЕ (КЗ, чл. 357)

Кривично дело фалсификовања службене исправе по својој природи представља тзв. интелектуални фалсификат који подразумева да је исправа издата од стране овлашћеног службеног лица, али да је њена садржина неистинита.

Сходно одредби става 1, кривично дело може се остварити на неколико начина.

Први начин је уношење неистинитих података у службену исправу, књигу или спис или неуношење неког важног податка. Кривично дело се остварује чињењем или нечињењем којим настаје лажна службена исправа, књига или спис. На пример, „када окривљени као пословођа продавнице по пријему уредне документације за куповину робе на кредит, кориснику кредита уместо робе даје новац из пазара у висини вредности робе, а сачини рачун у којем наведе да је робу продао на кредит“ (ОС у Лесковцу, Кж. 270/77);¹³¹ „када окривљени као благајник у исплатним листама наведе нетачне податке уписујући имена сезонских радника који нису радили и на тај начин прикаже непостојећи рад и исплату зарада“ (ОС у Београду, Кж. 13/96);¹³² „када окривљени као директор предузећа у стечају у захтев за издавање виза картице на име трећег лица унесе лажне податке да је то лице у његовом предузећу запослено као комерцијалиста и унесе лични доходак за то лице и након тога исправу овери својим потписом и печатом предузећа“ (ОС у Београду, Кж. 331/02);¹³³ „када окривљени као поштоноша унесе неистинит податак у службену књигу препоручених пошиљака и наведе да је судску пошиљку предао примаоцу, иако то није учинио, већ је примаоца на повратници сам потписао“ (ОС у Београду, Кж. 2059/98)¹³⁴ и „када окривљени као референт у суду унесе у извод из земљишних књига неистинит податак да на непокретности нема терета иако је за ту непокретност ради обезбеђења потраживања већ било уписано заложно право“ (ОС у Београду, Кж. 471/96).¹³⁵

Неистинити подаци који се уносе, односно истинити подаци који се не уносе у службену исправу, књигу или спис морају бити важни, тј. значајни за одређене односе. Отуда, нема кривичног дела „у случају када је на решење неосновано стављена потврда коначности и

¹³¹ И. Симић, (1991), 375.

¹³² *Судска пракса* 5/1996, 24.

¹³³ И. Симић, А. Трешњев, (2004), 167.

¹³⁴ И. Симић, (2000), 189.

¹³⁵ И. Симић, (1998), 184.

извршности јер дата потврда није саставни део решења и тиме није измењена садржина службене исправе“ (ВКС, Кзз. 115/10).¹³⁶

Други начин је да службено лице својим потписом, односно службеним печатом овери службену исправу, књигу или спис са неистинитом садржином. То значи, да службено лице својим потписом, односно службеним печатом верификује службену исправу, књигу или спис чија садржина не одговара објективном стању ствари. Нпр. „када окривљени као рачунополагач својим потписом овери пописне листе за које зна да су неистините садржине“ (ВСС, Кж. 852/87);¹³⁷ „када окривљени као службеник за овере општинске управе у књизи овере овери пуномоћје за продају возила у име непостојећег лица“ (ОС у Београду, Кж. 1459/06)¹³⁸ и „када окривљени као секретар комуналног предузећа својим потписом овери да је одређени правилник предузећа усвојен на референдуму, иако референдум није био одржан“ (ОС у Београду, Кж. 976/96).¹³⁹

Трећи начин је да службено лице својим потписом, односно службеним печатом омогући прављење службене исправе, књиге или списка са неистинитом садржином. Кривично дело се остварује тако што службено лице ставља свој потпис, односно печат на службену исправу, књигу или спис у који ће накнадно бити унети неистинити подаци или ће приликом уношења одговарајуће садржине бити изостављени важни подаци.

Дело је довршено предузимањем било које делатности која има карактер радње извршења. За постојање кривичног дела није значајно да ли фалсификована службена исправа употребљена као права (ОС у Београду, 331/02).¹⁴⁰ Како се истиче, „да би се на несумњив начин доказало да је окривљени извршио фалсификовање службене исправе, суд мора пред собом имати оригиналне документа, тј. документа на основу којих се може обавити вештачење, а не фотокопије документа“ (АС у Нишу, Кж. 1 3427/10).¹⁴¹

Иако има мишљења да је кривично дело фалсификовања службене исправе последично кривично дело чија се последица састоји у апстрактној опасности за одвијање правног саобраћаја,¹⁴² треба сматрати да је у питању делатносно кривично дело код кога последица

¹³⁶ *Избор судске праксе* 6/2012, 40.

¹³⁷ *Билтен судске праксе Врховног суда Србије* 2/1989, 19.

¹³⁸ И. Симић, А. Трешњев, (2008), 216.

¹³⁹ И. Симић, (1998), 173.

¹⁴⁰ И. Симић, А. Трешњев, (2002), 189.

¹⁴¹ *Избор судске праксе* 10/2012, 38.

¹⁴² И. Симић, (1991), 373.

није предвиђена као обележје бића. Отуда, није сувишно напоменути да у случају када се наводи да „одсуство материјалне штете код кривичног дела фалсификовање службене исправе, не значи и одсутност штетених последица“ (ОС у Нишу, Кж. 367/78)¹⁴³ у виду треба имати последицу у ширем смислу, односно последицу која погађа заштитни објект и која има значај приликом процене друштвене опасности неког понашања, односно последицу коју процењује законодавац када доноси одлуку о томе да ли ће некопонашање предвидети као кривично дело.¹⁴⁴

Објект радње јесу службена исправа, књига или спис. „То подразумева да чињенични опис дела код кривичног дела фалсификовања службене исправе треба да садржи тачан назив сваке поједине исправе, књиге или списка како би се они могли квалификовати као службене исправе“ (ОС у Суботици, Кж. 399/08).¹⁴⁵ Како се наводи, поред оригиналне службене исправе, објект радње може бити и „оверена фотокопија службене исправе“ (ОС у Београду, Кж. 1380/91).¹⁴⁶ Сходно томе, уколико је реч о неовереној фотокопији службене исправе нема кривичног дела јер недостаје битно обележје бића, а то је објект радње кривичног дела. Отуда, чуди став Четвртог Општинског суда у Београду да „употреба лажне фотокопије отпремнице представља неподобан покушај кривичног дела“ (К. 2013/19).¹⁴⁷

Службена исправа јесте облик јавне исправе. Појам исправе треба схватити на начин како је одређено у члану 112, став 26 КЗ-а. Појам јавне исправе треба схватити на начин како је одређено у контексту кривичног дела фалсификовања исправе (члан 355 КЗ-а). Сходно томе, службене исправе су исправе које издаје службено лице у вршењу своје службене дужности и које служе као доказ одређене правно релевантне чињенице (ОС у Ваљеву, Кж. I 309/9).¹⁴⁸ Како се истиче „у тренутку извршења кривичног дела мора да постоји службена исправа како у материјалном, тако и у формалном смислу, тј. исправа мора имати све саставне делове и формално мора бити конституисана као службена исправа јер само правно перфектуирана службена исправа може бити подобна или одређена да служи као доказ чињенице која има вредност за правне доносе“ (ВВС, ПК. 503/85).¹⁴⁹ Сматра се да објект радње може бити и исправа која није издата од стране служ-

¹⁴³ *Билтен Окружног суда у Београду* 23-24/1985, 43.

¹⁴⁴ З. Стојановић, *Кривично право, Општи део*, Београд 2012, 97.

¹⁴⁵ *Избор судске праксе* 11/2009, 38.

¹⁴⁶ *Билтен Окружног суда у Београду* 37-38/1992, 66.

¹⁴⁷ *Билтен Окружног суда у Београду* 37-38/1992, 65.

¹⁴⁸ *Избор судске праксе* 3/2011, 43.

¹⁴⁹ *Збирка судских одлука Врховног војног суда* III/2002, 77

беног лица уколико представља саставни део службене документације и уколико служи као доказ одређених чињеница које имају значај за службене односе (ВСС, ПК. 166/78).¹⁵⁰

Примера ради, службене исправе су: „пописна листа за попис робе у магацину“ (ОС у Београду, Кж. 610/02),¹⁵¹ „пописна листа стоваришта“ (ОС у Београду, Кж. 1030/05),¹⁵² „путни налог за службена путовања у иностранство“ (ОС у Београду, Кж. 315/02),¹⁵³ односно „путни рачун службеног или одговорног лица“ (став са седнице Кривичног одељења Врховног суда Србије од 20. децембра 1972. године),¹⁵⁴ „бродски дневник“ (ВСС, Кзп. 553/07)¹⁵⁵ и „сагласност Војнограђевинске дирекције Београд коју је завело, оверили и потписало овлашћено лице“ (ВСС, ПК. 249/97).¹⁵⁶ Службене књиге су књиге које у складу са одговарајућим прописима воде службена лица у оквиру вршења службене дужности, и то су, нпр. матичне књиге рођених, венчаних и умрлих и књиговодствене и благајничке књиге. Службени списи су документи који настају у вршењу службе или у вези са њом и у зависности од конкретног случаја обухватају само документа која је сачинило службено лице у вршењу службе или у вези са њом или обухватају документа и одговарајуће поднеске учесника у одређеним поступцима.

Извршилац кривичног дела је службено лице. Појам службеног лица одређен је у члану 112, став 3 КЗ-а. Отуда, нема кривичног дела у случају „када је окривљени фалсификовану службену исправу сачинио након што је био разрешен дужности директора када је над његовим предузећем био отворен стечај јер је изгубио својство службеног лица“ (ВСС, Кж. 671/08).¹⁵⁷

У складу са одредбом става 3 овог члана, извршилац кривичног дела може бити и одговорно лице. Појам одговорног лица одређен је у члану 112, став 5 КЗ-а. Примера ради, не може имати својство одговорног лица „председник управног одбора мањинских акционара предузећа које није регистровано“ (ОС у Суботици, Кж. 570/08).¹⁵⁸ Како се наводи, „окривљена која је у оштећеној радној организацији радила по уговору на одређено време није имала својство одговорног

¹⁵⁰ З. Стојановић, (2012а), 198.

¹⁵¹ И. Симић, А. Трешњев, (2004), 165.

¹⁵² И. Симић, А. Трешњев, (2006), 186.

¹⁵³ И. Симић, А. Трешњев, (2002), 190.

¹⁵⁴ И. Симић, (1991), 372.

¹⁵⁵ *Избор судске праксе* 6/2008, 33.

¹⁵⁶ *Збирка судских одлука Врховног војног суда* III/2002, 79.

¹⁵⁷ *Избор судске праксе* 3/2009, 37.

¹⁵⁸ *Избор судске праксе* 7-8/2009, 45.

лица и стога предузетим радњама фалсификовања није извршила кривично дело фалсификовања службене исправе већ кривично дело фалсификовања исправе“ (ВСС, Кж.І 70/82),¹⁵⁹ односно, „окривљени као пословођа продавнице приликом преиначавања пописне листе у погледу података о стању његовог пословања није поступао као одговорно лице јер су пописне листе претходно сачинили и својим потписима оверили чланови пописне комисије као одговорна лица и стога не чини кривично дело фалсификовање службене исправе, већ кривично дело фалсификовање исправе“ (ВСС, Кж.І 363/79).¹⁶⁰

Лице које је подстицало на извршење кривичног дела, односно помагало у његовом извршењу одговараће у својству саучесника према општим правилима (чл. 34 и 35 КЗ-а). У складу с тим, је и став судске праксе да је „извршилац кривичног дела првоокривљени који је у службене исправе, тј. радне књижице уносио неистините податке. Будући да такав начин рада у општем сектору предузећа не би био могућ без налога другоокривљеног који је директор сектора, треба сматрати да је на тај начин остварено саучесништво у виду подстрекавања“ (ВСС, Кзз. 7/05).¹⁶¹

Релевантан облик кривице је умишљај. Како се наводи, „за постојање кривичног дела фалсификовања службене исправе у случају када се радња извршења састоји у потписивању и оверавању службеним печатом непопуњених образаца који су након тога од стране другог лица употребљени за сачињавање исправа са неистинитом садржином потребно је код окривљеног утврдити не само свест о томе да се ти дати обрасци могу фалсификовати већ и његову вољу да на овај начин другом омогући фалсификовање службених исправа“ (ВСС, Кж.І 464/83).¹⁶² Отуда, не постоји кривично дело „када се у изворнику решења који је донео орган управе наведе један члан закона, а у препису се услед омашке наведе да је реч о другом члану закона“ (ОС у Београду, Кж. 789/04).¹⁶³

Радња извршења другог облика кривичног дела (став 2) алтернативно је прописана и може се остварити на два начина. Први начин извршења је употреба неистините службене исправе, књиге или списка. Други начин извршења је уништење, прикривање, оштећење у већој мери или на други начин чињење неупотребљивим службене исправе, књиге или списка. Употреба неистините службене исправе,

¹⁵⁹ *Билтен Округног суда у Београду* 21-22/1984, 45.

¹⁶⁰ *Билтен Округног суда у Београду* 23-24/1985, 44.

¹⁶¹ *Избор судске праксе* 5/2007, 40.

¹⁶² *Билтен судске праксе Врховног суда Србије* 1/1984, 18.

¹⁶³ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 189.

књиге или списка подразумева њихово коришћење у вршењу службе као да су истинити. На пример, „када је полицајац у записник о увиђају унео неистините податке у погледу тачног места на коме се догодила незгода и, такође, у записнику навео да је извршено алкотестирање возача на лицу места, иако у листингу о алкотестирању о томе нема података, а након тога неистиниту службену исправу у служби употребио као да је истинита подневши је породици оштећене“ (АС у Нишу, Кж.1 1465/10)¹⁶⁴ и „када је окривљена као материјални књиговођа приликом књижења уносила податке из пријемница сачињених на основу фиктивних фактура, односно неистиниту службену исправу употребљавала у служби као подлогу за сачињавање друге службене исправе“ (ВСС, Кж.1 865/79).¹⁶⁵

Уништење службене исправе, књиге или списка значи предузимање било које делатности која доводи до њиховог потпуног физичког уништења које подразумева немогућност коришћења, нпр. цепањем. Прикривање службене исправе, књиге или списка врши се њиховим стављањем на место које је непознато одређеном кругу лица. Оштећење је делимично уништење које мора бити у већој мери. То се процењује с обзиром на могућност даљег коришћења службене исправе, књиге или списка. Чињење на други начин неупотребљивим претпоставља предузимање било ког чињења или нечињења које за последицу има немогућност коришћења службене исправе, књиге или списка. Нпр. „када је окривљени поцепао и спалио преглед пословања угоститељског објекта који је на основу података из свеске путем које је вршена примопредаја дневног пазара између конобара и управника објекта, као и званичне документације, сачинила комисија од три члана коју је именовао директор“ (ВСВ, Кжз. 1/80).¹⁶⁶

Као и код првог облика, и овде је извршилац кривичног дела службено лице. У складу са одредбом става 3 овог члана, извршилац кривичног дела може бити и одговорно лице.

Релевантан облик кривице је умишљај. Када је у питању употреба као начин извршења кривичног дела, умишљај учиниоца, поред осталих обележја, треба да обухвати и свест о неистинитости службене исправе, књиге или списка.

По питању могућности примене института дело малог значаја у случају кривичног дела фалсификовања службене исправе, у судској пракси постоје опречни ставови, па тако ОС у Чачку наводи да сматра да су испуњени услови за примену овог института (незнатне друш-

¹⁶⁴ *Избор судске праксе* 11/2012, 38.

¹⁶⁵ *Билтен судске праксе Врховног суда Србије* 7-8/1980, 2.

¹⁶⁶ *Правни живот* 6-7/1980, 106.

твене опасности) у случају „када је окривљени као одговорно лице потписао службену исправу са неистинитом садржином – да је на заседању управног одбора, које није било одржано, донета одлука да се један део здравственог центра припоји другом делу, јер је непосредно након тога управни одбор заседао и донео дату одлуку“ (Кж. 165/04),¹⁶⁷ да би нешто касније исти суд стао на становиште да „због значаја добра које се кривичним делом штити као и висине запрећене казне нема услова за примену овог института“ (Кж. 254/05).¹⁶⁸

5. НАВОЂЕЊЕ НА ОВЕРАВАЊЕ НЕИСТИНИТОГ САДРЖАЈА (КЗ, чл. 358)

Кривично дело из члана 358 КЗ-а има два облика.

Први облик кривичног дела (став 1) чини ко довођењем у заблуду наведе надлежни орган да у јавној исправи, записнику или књизи овери штогод неистинито што може да служи као доказ у правном саобраћају.

Иако има мишљења да се радња извршења састоји у довођењу у заблуду надлежног органа,¹⁶⁹ исправним треба сматрати став према коме је радња извршења навођење надлежног органа да овери нешто неистинито у јавној исправи, записнику или књизи.¹⁷⁰

Да би постојало кривично дело потребно је да буду испуњена два услова: а) да се навођење надлежног органа, односно лица овлашћеног да врши оверу остварује његовим довођењем у заблуду и б) да се оверава нешто неистинито што може да служи као доказ у правном саобраћају. Навођење подразумева подстрекавање тј. стварање код овлашћеног лица одлуке да овери нешто неистинито у јавној исправи, записнику или књизи. Постојање кривичног дела претпоставља да је овлашћено лице дату одлуку, која у конкретном случају мора бити реализована, донело јер је на одговарајући начин доведено у заблуду. То значи, да је код овлашћеног лица на било који подобан начин створена погрешна представа о одређеним чињеницама које су од значаја за доношење одлуке о овери. Довођење у заблуду може бити остварено навођењем чињеница које уопште не постоје, негирањем чињеница које постоје, мењањем њихове садржине и смисла као и

¹⁶⁷ Необјављена судска одлука донета 1. априла 2004. године.

¹⁶⁸ Необјављена судска одлука донета 25. априла 2005. године.

¹⁶⁹ И. Симић, (1991), 350. Уп. Д. Атанацковић, 559.

¹⁷⁰ З. Стојановић, (2012а), 939; Љ. Лазаревић, *Коментар Кривичног законика Србије*, Београд 2006, 888; Ј. Таховић, 595. Како наглашава Т. Живановић, „радња се састоји у издејствовању...“ Вид. Т. Живановић, *Основи кривичног права, Посебни део*, Београд 1923, 264.

прећуткивањем. На пример, „када окривљени поднесе захтев за издавање дупликата возачке дозволе наводећи да је стару дозволу изгубио и прећути да му дозвола одузета ради уписивања мере безбедности забране управљања моторним возилом“ (ОС у Београду, Кж. 483/93)¹⁷¹ и „када окривљени прећуткујући чињеницу да је власним моторног возила умро овлашћеном раднику МУП-а преда документацију за продужење регистарције возила и на тај начин га доведе у заблуду да у јавној исправи – регистарском листи у саобраћајној дозволи изврши продужење регистарције за путничко возило и констатује да је власник возила, који је умро, примио саобраћајну дозволу“ (ОС у Београду, Кж. 928/88).¹⁷² За постојање кривичног дела није значајно да ли је овлашћено лице својим немаром или неопрезношћу допринело томе да буде доведено у заблуду (ВСС, Кж. 2679).¹⁷³ На пример, „постоји кривично дело у случају када је матичар приликом уписа очинства у матични књигу, пропустио да изврши легитимисање окривљеног који га је довео у заблуду да су пријављени подаци истинити“ (ВСС, Кж. 400/58).¹⁷⁴ Иако се доследним језичким тумачањем законског текста може доћи до закључка да кривичног дела нема у случају када се овлашћено лице одржава у заблуди, треба сматрати да кривично дело и тада постоји.

Кривично дело је довршено овером нечег неистинитог у јавној исправи, записнику или књизи.¹⁷⁵ На пример, „када је службено лице овлашћено за упис директора предузећа у Трговинском суду доведено у заблуду да у јавну књигу на основу фалсификоване исправе изврши упис окривљене као директора предузећа“ (ОС у Београду, Кж. 2693/04)¹⁷⁶ и „када је окривљени приликом сачињавања смртвоннице за своју преминулу мајку довео у заблуду шефа месне канцеларије да је он једини законити наследник, иако је имао сестру након чије смрти је остало троје деце, па на основу те смртвоннице Општински суд донесе решење којим се он проглашава за јединог наследника“ (ОС у Београду, Кж. 788/98).¹⁷⁷

Уколико је извршено навођење довођењем у заблуду, али је остала овера, постојаће кажњив покушај кривичног дела. Овде није реч о тзв. извршилачком подстрекавању, односно подстрекавању као самосталном кривичном делу јер се оно сматра довршеним када је окончано.

¹⁷¹ И. Симић, (2000), 183.

¹⁷² *Ibid.*, 184.

¹⁷³ И. Симић, (1991), 351.

¹⁷⁴ *Ibid.*

¹⁷⁵ Т. Живановић, 269.

¹⁷⁶ И. Симић, А. Трешњев, (2005), 183.

¹⁷⁷ И. Симић, (2000), 183.

чана радња извршења, тј. када је остварен одговарајући интелектуални утицај на подстрекаваног независно од тога да ли је утицај био успешан или не, односно да ли је подстрекавани донео одређену одлуку.¹⁷⁸ Сходно реченом, постојање кривичног дела претпоставља следеће: а) навођење мора бити успешно – у смислу доношења одлуке да се изврши овера и б) донета одлука мора бити реализована – у смислу да овера мора бити извршена.

Уколико овлашћено лице приликом овере није било у заблуди, односно уколико је било свесно да оверава нешто неистинито, постојање кривично дело фалсификовања службене исправе (члан 357 КЗ-а), а лице које га је наводило одговараће у својству подстрекача у складу са општим правилима (члан 34 КЗ-а).

Објект радње јесте јавна исправа, записник или књига.

На субјективном плану захтева се умишљај који, поред осталог, треба да обухвати и свест о томе да се надлежни орган, односно овлашћено лице довођењем у заблуду наводи да изврши оверу нечега што је неистинито. У том смислу је и став судске праксе према коме је „окривљени довео у заблуду овлашћено лице у суду да изврши оверу уговора о стицању својине на стану који је закључен између продавца – општине и купца за кога је окривљени знао да је умро, а чије је пред судом оверено пуномоћје имао“ (ОС у Београду, Кж. 2518/97).¹⁷⁹

Други облик кривичног дела предвиђен у ставу 2 чини ко употреби исправу, записник или књигу у којој је надлежни орган оверило нешто што је неистинито и може да служи као доказ у правном саобраћају. Радња извршења је употреба исправе, записника или књиге из става 1. Употреба подразумева њихово стављање у правни саобраћај. Кривично дело је довршено када је садржина исправе, записника или књиге сазната од другог лица. На плану кривице неопходан је умишљај, за који је посебно предвиђено да треба да обухвати знање да је исправа, записник или књига неистинита.

Постоји једно кривично дело и то употреба, у случају када неко лице наведе надлежни орган да овери нешто неистинито у јавној исправу, записнику или књизи, коју након тога и употреби (ВСС, Кж. 3112/54).¹⁸⁰

¹⁷⁸ Вид. Н. Јованчевић, *Подстрекавање – као облик саучесничтва и самостално кривично дело*, Београд 2008, 371.

¹⁷⁹ И. Симић, (1998), 166.

¹⁸⁰ И. Симић, (1991), 352.

6. ЗАВРШНЕ НАПОМЕНЕ

Након детаљне анализе обележја бића кривичних дела против правног саобраћаја, може се закључити да је реч о кривичним делима код којих је правна природа и структура њихових законских описа примарно опредељена објектом радње, а то су исправе, односно службене исправе. Значај који исправе имају у правном саобраћају детерминише степен друштвене опасности ових кривичних дела и оправдава кривичноправну интервенцију. Реч је о кривичним делима чија генеза почиње са настанком државе и која су одувек имала значајан удео у општој стопи криминалитета. Сходно томе, научно интересовање за кривична дела против правног саобраћаја има несумњив значај за успешну реализацију протективне функције кривичног права. У том смислу, детаљна теоријска анализа обележја бића ових кривичних дела која је фундирана илустративним ставовима судске праксе требало би да допринесе правилном поимању садржине датих инкриминација и њиховој адекватној практичној примени.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Атанацковић, Драгољуб, *Кривично право, Посебни део*, Београд 1991;
2. Dolenc, Metod, *Tumač Krivičnog zakonika Kraljevine Jugoslavije*, Zagreb 1930;
3. Јованчевић, Недељко, *Подстрекавање – облик саучесништва и као самостално кривично дело*, Београд 2008;
4. Küpper, Georg, *Strafrecht Besonderer, Teil 1*, Berlin 2007;
5. Лазаревић, Љубиша, *Коментар Кривичног законика Србије*, Београд 2006;
6. Novoselec, Petar, *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb 2004;
7. Симић, Илија, *Кривични закон Србије – Практична примена*, Београд 1991;
8. Симић, Илија, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Прва књига*, Београд 1994;
9. Симић, Илија, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Друга књига*, Београд 1998;

10. Симић, Илија, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Трећа књига*, Београд 2000;
11. Симић, Илија, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Четврта књига*, Београд 2002;
12. Симић, Илија, Трешњев, Александар, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Пета књига*, Београд 2004;
13. Симић, Илија, Трешњев, Александар, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Шеста књига*, Београд 2005;
14. Симић, Илија, Трешњев, Александар, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Седма књига*, Београд 2006;
15. Симић, Илија, Трешњев, Александар, *Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Осма књига*, Београд 2008;
16. Стојановић, Зоран, *Кривично право, Општи део*, Београд 2012;
17. Стојановић, Зоран, *Коментар Кривичног законика*, Београд 2012;
18. Стојановић, Зоран, Перић, Обрад, *Кривично право, Посебни део*, Београд 2011;
19. Таховић, Јанко, *Коментар Кривичног законика*, Београд 1957;
20. Живановић, Тома, *Основи кривичног права, Посебни део*, Београд 1923;
21. Welzel, Hans, *Das Deutsche Strafrecht*, Berlin 1969.

Судска пракса преузета је из следећих правних часописа

1. *Билтен Врховног суда Србије* 7-8/1980; 1-2/1981; 1/1984; 1-2/1988; 2/1989 и 4/1995;
2. *Билтен Округног суда у Београду* 9-10/1980; 21-22/1984; 22-23/1985; 23-24/1985; 31-32/1989; 35-36/1991; 37-38/1992; 43/1995; 44/1996 и 54/2001;
3. *Билтен судске праксе Апелационог суда у Новом Саду* 4/2012;
4. *Збирка судских одлука Врховног војног суда* III/2002;
5. *Избор судске праксе* 7-8/1996; 1/2007; 5/2007; 6/2007; 7/2007; 1/2008; 4/2008; 6/2008; 9/2008; 10/2008; 11/2008; 2/2009; 3/2009; 7-8/2009; 11/2009; 2/2010; 11/2010; 3/2011; 7-8/2011; 9/2011; 2/2012; 3/2012; 5/2012; 6/2012; 7-8/2012; 9/2012; 10/2012 и 11/2012;
6. *Правни живот* 5-7/1980; 11/1981 и 4-7/1986;
7. *Правни информатор* 2/2002 и 6/2002;
8. *Судска пракса* 4/1993; 3/1996; 5/1996; 5/2001; 6/2001 и 1/2003.

Nataša Delić
Faculty of Law,
University of Belgrade

CRIMINAL OFFENCES AGAINST LEGAL TRANSACTIONS

Summary

In this paper the author discusses the group of crimes against legal transactions, such as: a) forging documents (article 355); b) special cases of forging documents (article 356); c) forging official documents and d) soliciting to certify of untrue contents. Legal nature and importance of these crimes had impact to the structure and content of the work in which some important basic and extended characteristics of the beings of crimes where analyzed and shown. Regarding certain issues in a given context of discussion, the author pointed out relevant theoretical grounds and views of judicial practice, and also presented appropriate conclusions.

Key words: *Criminal Code of Serbia; Criminal offences against legal transactions; Document; Public document; Official document.*